

Wijksafari

AUTEUR & FOTOGRAFIE Peter Pelzer

Kunst en de ruimtelijke omgeving worden steeds vaker op een interessante manier gecombineerd. Bijvoorbeeld door kunstobjecten in de openbare ruimte. De theatervoorstelling Wijksafari gaat nog een stap verder. De makers geven je in vier uur inzicht in de sociale structuur van een buurt én diepgewortelde vooroordelen.

Frustratie en woede bekampen elkaar wanneer een scooter me weer eens luid toeterend afsnijdt op het fietspad. Met name in Amsterdam zijn scooters een plaag. De racemonsters rijden te hard en wanen zich de koning van het te smalle fietspad. En hoe ik ook probeer politiek correct en academisch te zijn, het zijn negen van de tien keer Marokkaanse jongens van een jaar of zestien die me het stoom uit de oren doen komen. 'Kutmarokkanen', zoals de Amsterdamse oud-wethouder Rob Oudkerk het ooit grof uitdrukte.

Toch vond ik mezelf laatst terug achterop zo'n vermaledijde scooter. We vlogen door straten, over stoepen, op volle snelheid een parkeergarage in. Het was best stoer en spannend eigenlijk. Zo soepel net op tijd wegdraaien als de botsing met een muur onafwendbaar lijkt, krijg ik op mijn stadsfiets nooit en te nimmer voor elkaar. De Marokkaanse jongen die de scooter als een vorst bestuurt, blijkt ook nog eens heel aardig. Is dit nou zo'n type dat ik vervloek tijdens een bijna-aanrijding op het fietspad?

Wijksafari

De scootertour is onderdeel van de Wijksafari van het kunstcollectief Zina ('Kunst en Cultuur Platform voor Zachtmoedige Confrontatie van het Dagelijkse soms Rauwe maar Wonderschone Leven'). Deze kunstvoorstelling vertelt het verhaal van de wederopbouwwijk Sloterveer. Het theaterstuk heeft de vorm van een rondleiding. Professionele theatermakers en bewoners van de wijk leiden het publiek vier uur lang (!) rond door de buurt in het westen van Amsterdam.

Als ik aan het begin van de middag aankom in het slooppand waar de tour start, verwelkomt wijkbewoner Ton de deelnemers hartelijk. "Een hele goede morgen, zonder zorgen" galmt het door het lege gebouw. Ton is niet het type dat je 's avonds in een donker steegje tegen wilt komen. Een boom van een kerel, volledig onder de tatoeages. Hij is echter de vriendelijkheid zelve en schenkt de deelnemers aan de Wijksafari liefdevol een kopje soep in. Na de soep trekt ons safarigezelschap de wijk in. Langs arbeiderswoninkjes met schotelantennes, over de markt op Plein '40-'45 en naar de enorme Marokkaanse supermarkt Tanger, voor wiens exotische producten men uit heel Nederland naar Sloterveer afreist.

Op straat draaien voortdurend mini-voorstellingen. Vanuit het niets begint vanuit een geparkeerde auto een gesluierde dame een fraaie vertolking van Adele's hit 'Make you feel my love'. Een paar straten verder verrast een actrice ons met een passionele monoloog over de culturele rijkdom van Sloterveer.

Toch vond ik mezelf laatst terug op zo'n vermaledijde scooter

Uitwisseling

Het meest indrukwekkend is het bezoek aan een Marokkaans gezin. Tussen de mierzoete kopjes thee door ontstaat een verhit gesprek over wat het begrip vrijheid nu eigenlijk betekent. De belezen Floris - een gepensioneerd arts - trekt een boekenkast aan grote denkers open om zijn punt kracht bij te zetten. Vrijheid is volgens hem de mogelijkheid om volledig vrij te kunnen denken, gebaseerd op twijfel, analyse en afweging. De moeder van het gezin, Halima, dient hem fel en overtuigend van repliek. "Al dat denken en twijfelen, daar word je toch helemaal gek van? Ik kan daar echt niet tegen. Voor mij is vrijheid mijn geloof, dat biedt me houvast."

Het zijn precies dit soort gesprekken waar de organisatie naar streeft met de Wijksafari. Volgens initiatiefneemster Adelheid Roosen is het uitwisselen van verhalen het belangrijkste doel. Of zoals ze in het Parool stelt: "Ik ben op mijn 53ste de illusie verloren dat ik grote maatschappelijke problemen kan oplossen. Wat me drijft zijn

Afsluiting van de Wijksafari met een spectaculaire 'scooterdans'.

de verwondering en de nieuwsgierigheid naar de inspirerende en prachtige verhalen van de mensen die hier rondlopen." Toch is het juist bij zo'n innovatief theaterproject interessant om na te denken over de maatschappelijke relevantie.

De term 'safari' gaat impliciet uit van de verschillen tussen bevolkingsgroepen

Etnische labels

In het geval van de Wijksafari is het vooral interessant om te kijken naar de manier waarop etnische labels worden gebruikt en geconstrueerd. Kort door de bocht: waarom had de Amsterdamse oud-wethouder Rob Oudkerk het over 'kutmarokkanen' en niet over 'kutadoscenten-uit-Amsterdam-West'? Omdat het niet klinkt, maar dat is duidelijk niet de enige reden. De Zwitserse antropoloog en socioloog Andreas Wimmer zoekt naar antwoorden voor dit vraagstuk. Voor hem staat niet de verklarende kracht van categorieën als 'allochtoon', 'buitenlander' en 'immigrant', maar de sociale interactie waarin grenzen tussen bevolkingsgroepen tot stand komen centraal. Een analyse van Wimmer zou niet toetsen of er een samenhang is tussen 'kutmarokkanen' en hoge criminaliteit, maar onderzoeken waarom in de Nederlandse context het vrouwelijk geslachtsdeel geassocieerd wordt met juist deze bevolkingsgroep. Er was in de Nederlandse context een lang proces van sociale problemen en politieke retoriek voor nodig om 'Marokkaan' te veranderen van een vrij neutraal onderscheid tussen nationaliteiten in een term met connotaties als diefstal en overlast. Het perspectief van Wimmer heeft echter ook iets hoop gevends. Ook negatieve stereotypen over bevolkingsgroepen kunnen op den duur vervagen.

De term 'safari' gaat impliciet uit van de verschillen tussen bevolkingsgroepen. Een exotische tocht, een kennismaking met het onbekende. De bijzondere en onderscheidende eigenschappen van een etnische buurt worden hierbij uitgelicht en misschien wel overdreven. Er kan immers geld mee worden verdiend, zo laat het werk van de Amsterdamse hoogleraar stadssociologie Jan Rath over de commodificatie van etnische buurten zien.

De Wijksafari verdedigt de inmiddels niet meer zo populaire gedachte dat multiculturaliteit een groot goed is. Een prima uitgangspunt voor een theatervoorstelling die moet vermaken en ontroeren. De groep met wie ik de Wijksafari volgde was vrijwel geheel afkomstig uit het welgestelde centrum van Amsterdam. Zij hadden zonder meer een gemakkelijke middag, maar ik vraag me af of het middagje safari heeft geleid tot een beter begrip van onbekende medebewoners van de stad.

Villawijk

De discussie tussen de gelovige Halima en de vrijdenkende Floris laat zien dat levensbeschouwelijke verschillen volhardend kunnen zijn. De Wijksafari is een geweldig initiatief om dit soort verschillen expliciet en meeslepend te verhelderen. Hiermee sla je nog geen

De naoorlogse architectuur in Slotervaart is onderdeel van de Wijksafari.

bruggen, noch worden stereotypen gecorrigeerd. Bovendien heeft de Wijksafari iets ongemakkelijks. Etnische categorieën zijn op zichzelf geen probleem, maar wel als ze ongelijk zijn. Want waarom komen de welgestelde autochtone Nederlanders wel kijken bij de Marokkaanse bewoners Amsterdam Slotervaart, maar gebeurt dit andersom niet? Zina organiseert de Wijksafari in 2013 in Utrecht. Ik had rijkeldorp Wassenaar eigenlijk een spannender keus gevonden. Interessant om te zien of villabezitters net zo vriendelijk en gastvrij zijn als de inwoners van Slotervaart.

Als ik na afloop weg wil fietsen zit Ton in het zonnetje te genieten van een ijskoud biertje. "De mazzel hè, gab!" roept hij vrolijk ten afscheid. Daar is in ieder geval niets exotisch aan.

Peter Pelzer (p.pelzer@uu.nl) is hoofdredacteur van AGORA en als promovendus verbonden aan het Departement Sociale Geografie en Planologie van de Universiteit Utrecht

Wijksafari Slotervaart, www.zinaplatform.nl/wijksafari

Literatuurselectie

Aytar, V. en J. Rath (eds.) (2012) *Selling Ethnic Neighborhoods: The Rise of Neighborhoods as Places of Leisure and Consumption*. New York: Routledge.

Gaal, Wester van (2012) 'Belangrijk is dat we verhalen uitwisselen'. *Het Parool*, 2 mei 2012.

Wimmer, Andreas (2008) 'Herder's Heritage and the Boundary-Making Approach: Studying Ethnicity in Immigrant Societies'.

Sociological Theory, Vol.27, No.3, pp. 244-270.